

אוניברסיטת תל-אביב

בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל

לראות, לשמוע ולפעול:

עובדות סוציאליות כשחקניות מדיניות¹

To see, to hear and to act: social workers as policy actors

פרופ' עידית וייס-גל

תכנית המוסמך, תשפ"ב, קורס מספר 1110.4269.01

סמסטר א', יום ב', 15:16-45:17, חדר 119

מֵאַחַר וְהִבְעִיָּה לֹא קִיַּמְתְּ

אָסוּר לְדַבֵּר עָלַיָּה

כִּי אִם אַתָּה מְדַבֵּר עָלַיָּה

זֶה אוֹמֵר שֶׁהִבְעִיָּה קִיַּמְתְּ

וְלָכֵן אַתָּה אֲשֶׁם בִּיצִירַת הִבְעִיָּה

וְאִם הִבְעִיָּה לֹא קִיַּמְתְּ

וְאַתָּה מַעַז

לְדַבֵּר עַל בְּעִיָּה לֹא קִיַּמְתְּ

אֲנַחְנוּ נֹסְתָם אֶת פִּיךָ

נַחֲסֵל אוֹתְךָ

נְדַאֵג שִׁפְטָרוֹ אוֹתְךָ

כְּדִי שְׂאֲנָשִׁים יִלְמְדוּ

לֹא לְדַבֵּר עַל בְּעִיּוֹת לֹא קִיַּמְתְּ.

¹ הסילבוס כתב בלשון המיועדת לנשים מטעמי נוחות טכנית בלבד.

מתוך ספר השירים של מואיז בן הראש, "שפת הים" (הוצאת פרדס)

מטרת הקורס

מטרת הקורס היא לחשוף את הלומדים והלומדות להיבטים תיאורטיים, אמפיריים ופרקטיים של מעורבות עובדות סוציאליות² בתהליכי עיצוב המדיניות החברתית, ברמותיה השונות. הקורס מבקש לענות על השאלה הבאה: מתי, איך ומדוע הופכות עובדות סוציאליות, ובכלל זה עובדות סוציאליות פרטניות או קליניות, לשחקניות מדיניות, וכיצד הן פועלות?

הקורס יתמקד בחמישה נתיבי פעולה, שנים אזרחיים ושלושה מקצועיים, באמצעותם עובדות סוציאליות משפיעות על מדיניות חברתית. ביחס לכל נתיב נדון בשאלות: מדוע המעורבות בנתיב היא חשובה? מה הוא כוחן של עובדות סוציאליות בנתיב זה? מה היא תרומתן האפשרית של עובדות סוציאליות לתהליכי עיצוב מדיניות חברתית בכל נתיב? מה עובדות סוציאליות עושות בפועל כדי להשפיע על מדיניות בכל נתיב? מה הם הגורמים שמעודדים, מעכבים או מעצבים את פעילותן בכל נתיב? מה הן הדילמות והאתגרים הכרוכים בלהיות שחקניות מדיניות, ומה הם המקורות לדילמות אלה?

מטרת הקורס היא לא רק לחשוף את הלומדות לנתיבי מעורבות של עובדות סוציאליות בתהליכי עיצוב ויצירה של מדיניות, ולא רק להגביר הבנה ביחס לאפשרות שכל העובדות הסוציאליות ללא קשר לתחום התמחותן או לאופני התערבותן, יכולות להיות שחקניות מדיניות. מטרתו היא גם לחזק את המוטיבציה של המשתתפות להיות שחקניות מדיניות המסוגלות לקדם מדיניות חברתית מותאמת, המונעת ופותרת את הבעיות של לקוחותיהן, והעולה בקנה אחד עם ערכים של צדק, שוויון והוגנות.

אופן ההוראה והלמידה

הקורס ייכלל בין הוראה פרונטלית, התבוננות רפלקטיבית ולמידה פעילה. תוך כדי הצגת חומרי הלימוד הלומדות תתבקשנה להתבונן בחוויה האישית שלהן אל מול המפגש עם הפוליטי, עם כוח ועוצמה, עם תהליכי קביעת מדיניות ועם המרחב הציבורי. זאת כדי להבין את האופנים בהם עובדות סוציאליות מפתחות, או שלא מפתחות, שאיפות פוליטיות, ובחורות או שלא בחורות, להיות שחקניות מדיניות ואף שחקניות פוליטיות בתפקידים נבחרים. הלמידה הפעילה תבוא לידי

² הסילבוס מנוסח בלשון נשים מכיוון שרוב העוסקות במקצוע העבודה הסוציאלית הן נשים. הוא מכון כמובן גם לגברים

ביטוי בשילוב של הצגת מאמרים על ידי הלומדות במהלך השיעורים (ראו הנחיות למטה) ובעידוד המשתתפות לחלוק בכיתה חוויות, תחושות, תפיסות ודילמות ביחס למעורבותן בתהליכי עיצוב מדיניות.

מטלות

1. נוכחות חובה בשיעורים על פי תקנון בית הספר.
2. הצגה בפני הכיתה במשך 5-7 דקות (כל סטודנטית פעם אחת) של מאמר רלוונטי לשיעור או של דמות של עובדת סוציאלית שהיא שחקנית מדיניות. ההצגה תהווה חלק מעבודת הסיכום. ראו פרטים בהמשך פירוט השיעורים.
3. עבודת סיכום (ראו הנחיות למטה).

תכנית הקורס (רוב המאמרים נמצאים באתר הקורס):

שיעורים 1-2: עובדות סוציאליות כשחקניות מדיניות ושחקניות פוליטיות: מבוא

בשני השיעורים הראשונים נגדיר את המושגים הבסיסיים בהם נשתמש במהלך הקורס. נגדיר פוליטיקה, עצמה, יחסי עצמה ושחקני מדיניות. נדון בשאלות שקשורות לאופן בו אנו חושבים על פוליטיקה ועל הקשר בינה לבין 'האישי'. נמשיג חמישה נתיבי מעורבות של עובדים סוציאליים בתהליכי קביעת המדיניות, עליהם נרחיב במהלך הקורס. נקשור אותם לבסיס הנורמטיבי של העבודה הסוציאלית, כדי לדון בחשיבותם.

לקראת השיעור השני יש לקרוא את המאמר הבא ולשלוח לי למייל (עד יום ראשון בשעה 12 בצהריים) תשובה לשאלה: האם משהו עצבן, הפתיע או שימח אותך כאשר קראת את המאמר? הסבירי. שתי סטודנטיות יצטרכו בשיעור השני לשתף במה שכתבו.

וייס-גל, ע. (2016). עובדים סוציאליים ומדיניות חברתית: נתיבי מעורבות. *חברה ורווחה, ל"ו*,

שיעורים 3-4: מגדר והשתתפות פוליטית

בשיעור זה נדון בתאוריה העוסקת במגדר והשתתפות פוליטית: 'תאוריית המגדר והשאיפה הפוליטית' או 'תאוריית השאיפה הפוליטית הממוגדרת' (Theory of Gender and Political Ambition), שניסתה להסביר את הפער המגדרי (gender gap) בשיעורי הנשים שמתמודדות ונבחרות לתפקידים פוליטיים, באמצעות הבנת הדינמיקה של התפתחות השאיפה הפוליטית. תאוריה זו תאפשר לנו לשער השערות על הגורמים שעשויים להסביר את נכונותן של עובדות סוציאליות להיות שחקניות מדיניות.

אבגר, ע. (2019). *ייצוג נשים בשלטון המקומי: ריכוז נתונים לאחר הבחירות המקומיות-2018*. הכנסת- מרכז המחקר והמידע.

Lawless, J. L., Fox, R. L., & Baitinger, G. (2014). Women's underrepresentation in U.S.

politics: The enduring gender gap in political ambition. In S. Thomas, & C.

Wilcox (Eds.), *Women and elective office: Past, present, and future* (3rd ed.).

Oxford University Press.

שתי סטודנטיות תתבקשנה כל אחת לזהות עוס/ית (מהעולם, מישראל) שנבחרה לתפקיד פוליטי ולהציג אותה/אותו, בקצרה, אחת בשיעור 4 ואחת בשיעור 5: היסטוריה אישית ומקצועית (מה עשו לפני שהתמודדו?) לאיזה תפקיד נבחרו? כמה זמן כיהנו בתפקיד? מה עשו במהלך כהונתן? מה ריגש/עניין/הפתיע אותך בלמידה עליהם? (רשימת שמות אפשרית: ג'נט רנקין Jeannette Rankin, 1880–1973; רונלד דלאמס Ronald Dellums, 1935–2018; ברברה מיקולסקי Barbara Mikulski, 1936–; פרנסיס פרקינס Frances Perkins, 1880–1965; רוזמרי בראון Rosemary Brown, 1930–2003; אודרי מקלוכלין Audrey Maclaughlin, 1936–; דייב בארט Dave Barret, 1930–2018; דיאן לבוטליאר Diane Lebovitch, 1959–).

שיעור 5: עובדות סוציאליות כשחקניות מדיניות בתפקידים פוליטיים נבחרים

בשיעור אלה נגדיר את הנתוב- נשיאת תפקידים פוליטיים נבחרים- ונבחן את המקום שלו בשיח של העבודה הסוציאלית; נציג את הוויכוח הנורמטיבי: האם נתיב זה הוא חלק מעבודה סוציאלית? נפנה מבט קצר אל העבר: עובדות סוציאליות בתפקידים פוליטיים בעבר ונדון בהיקף

המעורבות ומאפייניה כיום. נדון בגורמים המסבירים התמודדות לתפקידים פוליטיים בקרב עובדות סוציאליות שהתמודדו ונבחרו, ומה הוא סדר היום של עובדות סוציאליות בתפקידים פוליטיים נבחרים? נחשוב על החסמים והאתגרים של עובדות סוציאליות בהתמודדות לתפקיד פוליטי.

בינדר, נ. (2021). "היכנסו לפוליטיקה": עובדות ועובדים סוציאליים כפוליטיקאים נבחרים ברשויות המקומיות בישראל (עבודה תזה שלא פורסמה), אוניברסיטת תל-אביב, תל אביב, ישראל.

Amann, K. and Kindler, T. (2021). Social workers in politics—a qualitative analysis of factors influencing social workers' decision to run for political office. *European Journal of Social Work*.

<https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1977254>

McLaughlin, A. M., Rothery, M., & Kuiken, J. (2019). Pathways to political engagement: Interviews with social workers in elected office. *Canadian Social Work Review*, 36(1), 25-44. <https://doi.org/10.7202/1064659ar>

Miller, D. B., Jennings, E., & Angelo, J. (2021): Social workers as elected officials: Advocacy at the doorstep. *Journal of Social Work Education*, 57, 455-463.
DOI: 10.1080/10437797.2019.1671268

Mmatli, T. (2008). Political activism as a social work method in Africa. *International Social Work*, 51, 297-310. <https://doi.org/10.1177/0020872807083913>

Pritzker, S., & Lane, S. R. (2017). Political social work: History, forms, and opportunities for innovation. *Social Work*, 62(1), 80-82.
<https://doi.org/10.1093/sw/sww072>

Pritzker, S., & Lane, L. B. (2018). Supporting field-based education in political settings. *Journal of Social Work Education*, 54, 668-678. <https://doi.org/>

10.1080/10437797.2018.1486254

Warner, J. (2020). Politics as social work: A qualitative study of emplaced empathy and risk work by British members of parliament. *British Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa167>

שיעור 6: עובדות סוציאליות כשחקניות מדיניות אזרחיות: השתתפות פוליטית וולונטרית

בשיעור זה נגדיר השתתפות פוליטית וולונטרית, נציג את תאוריית ההשתתפות הפוליטית האזרחית, נדון ברמת ההשתתפות הפוליטית הוולונטרית של עובדות סוציאליות והגורמים המנבאים השתתפות זו ומאפייניה.

Abo El Nasr, M. M. (1991). Social work practice and local politics in Egypt, *International Social Work*, 34(1), 7–25.

Harris Rome, S., & Hoechsteitter, S. (2010). Social work and civil engagement: The political participation of professional social workers. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 37(1), 107- 129.

Ostrander, J., Kindler, T. & Bryan, J. K. (2020). Using the civic voluntarism model to compare the political participation of US and Swiss social workers. *Journal of Policy Practice and Research*. Doi: 10.1007/ s42972-020-00020-z

Ritter, J. A. (2008). A national study predicting social workers` levels of political participation: The role of resources, psychological engagement, and recruitment networks. *Social Work*, 53, 347-357. doi:10.1093/sw/53.4.347

שיעורים 7-8: עובדות סוציאליות כשחקניות מדיניות המעורבות ב'פרקטיקת מדיניות'

בשיעורים אלה נדון בהגדרה, במהות ובחשיבות של פרקטיקת מדיניות; היקפי המעורבות של עובדות סוציאליות בפרקטיקת מדיניות: מי מעורבת ובאיזה היקף? כיצד עובדות סוציאליות מעורבות בפרקטיקת מדיניות ואילו אסטרטגיות הן מפעילות; האם פרקטיקת מדיניות היא פעולה רדיקלית או לעומתנית? מה מסביר מעורבות של עובדות סוציאליות בפרקטיקת מדיניות?

(מוטיבציה, אפסור והזדמנויות) ומה הם האתגרים והקשיים במעורבות בפרקטיקת מדיניות?

גלבע, ח. (2021). *מעורבות עובדות סוציאליות קהילתיות בפרקטיקת מדיניות ברמה*

המקומית. (עבודה תזה שלא פורסמה) אוניברסיטת תל-אביב, תל אביב, ישראל. (פרק

התוצאות).

וייס-גל, ע. וגל, ג' (2011). *פרקטיקת מדיניות בעבודה סוציאלית*. מאגנס.

וייס-גל, ע. ופילוסוף, ר. (2012). מהותה של פרקטיקת המדיניות בעבודה סוציאלית. בתוך: חובב,

מ., לוונטל, א. וקטן, י. (עורכים). *עבודה סוציאלית בישראל* (עמ' 285-306). הקיבוץ

המאוחד. **או**:

וייס-גל, ע. (2019). פרקטיקת מדיניות בעבודה סוציאלית: דרך לקידום פתרון בעיות ואיכות חיים

של פרטים, משפחות וקהילות. בתוך: שפרן-תקוה, ס., שמר, י. ווייס, י. (עורכים), *מפגשים*

בעולם הבריאות מטפל, מטופל ומה שביניהם (עמ' 139-155). אקדמון.

לביא, ע. וכהן, נ. (2019). איך בירוקרטים ברמת הרחוב הופכים יזמי מדיניות? מקרה הבוחן של

התחדשות עירונית בישראל. סדרת ניירות מחקר במנהל ומדיניות ציבורית (נייר מס' 8).

אוניברסיטת חיפה.

Gal, J., & Weiss-Gal, I. (2015). The "why" and "how" of policy practice. *British Journal*

of Social Work, 45, 1083-1101. doi:10.1093/bjsw/bct1/9

Hoffler, E. F., & Clarck, E. J. (Eds.). *Social work matters: The power of linking policy*

and practice. NASW.

Nouman, H., Levin, L., & Lavee, E. (2020). Working through barriers: Shaping social

workers' engagement in policy practice. *British Journal of Social Work, 50*,

1107–1125. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcz084>

Makarov, A., Baum, N., & Levy, S. (2020). Policy practice is important but... voices

of social service departments directors. *Journal of Policy Practice and*

Research, 4, 149–164. DOI:10.1007/s42972-020-00017-8

Schwartz-Tayri, T. M. (2020). The willingness of social work students to engage in policy practice: The role of personality traits and political participation predictors, *British Journal of Social Work*,

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa065>

Weiss-Gal, I. (2013). Policy practice in practice: The inputs of social workers in legislative committees. *Social Work*, 58, 304-313. doi: 10.1093/sw/swt034

Weiss-Gal, I. & Gal, J. (2014). Social workers as policy actors. *Journal of Social Policy*, 43(01), 19-36. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0047279413000603>

Weiss-Gal, I., & Nouman, H. (2016). "Money makes the world go around": Social workers in parliamentary finance committees in Israel. *Journal of Social Work*, 16, 393-411. doi: 10.1177/1468017315579305

שתי סטודנטיות תתבקשנה לקרוא מאמר/פרק אחד מהרשימה ולשתף בכיתה בשיעורים 8-17 : מה הפתיע/עניין/ הרגיו במהלך הקריאה? או איך את מתכתבת עם המאמר? מה למדת על עצמך, על עבודה סוציאלית מקריאת המאמר?

שיעורים 9-10-11 : עובדות סוציאליות כשחקניות הקובעות מדיניות ברמת-הרחוב

בשיעורים אלה נדון בעובדות סוציאליות שמשפיעות על מדיניות וקובעות אותה 'בשטח', כפרופסיונליות ברמת הרחוב. נלמד את הטענות המרכזיות של תיאוריית בירוקרטיה ברמת-הרחוב, ונדון בגורמים המאפשרים לבירוקרטיים/פרופסיונליים ברמת-הרחוב לקבוע מדיניות 'דה פקטו', כיצד בירוקרטיים/פרופסיונליים ברמת-הרחוב הופכים לקובעי מדיניות, הגורמים המעצבים את תוכן המדיניות הנקבעת מלמטה, השלכות של קביעת מדיניות מלמטה, תוך התייחסות לעובדות סוציאליות ולפרופסיונליות אחרות.

צדיקי, ת. ווייס-גל, ע. (2019). ראשות צוותים במחלקות לשירותים חברתיים כקובעות מדיניות

חברתית 'מלמטה'. *חברה ורווחה*, ל"ט, 341-371.

Gofen, A. (2014). Mind the gap: Dimensions and influence of street-level divergence.

Journal of Public Administration, Research and Theory, 24, 473–493. doi:

<https://doi.org/10.1093/jopart/mut037>

Maynard-Moody, S., & Musheno, M. (2000). State agent or citizen agent: Two

narratives of discretion. *Journal of Public Administration Research and*

Theory, 10, 329-358. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jpart.a024272>

Sery, A., & Weiss-Gal, I. (in press). Social work senior managers as street-level policy-

makers. *British Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab191>

Schiettecat, T., Roets, G., & Nandenbroeck, M. (2018). Hide and seek: Political

agency of social workers in supporting families living in poverty. *British*

Journal of Social Work, 48, 1874–1891. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx129>

שתיים או שלוש סטודנטיות תתבקשנה לקרוא מאמר אחד מהרשימה ולשתף בכיתה (אחת בשיעור 9, אחת בשיעור 10 ואחת בשיעור 11): מה הפתיע/עניין/ הרגיש אותך במהלך הקריאה, איך את מתכתבת עם המאמר? מה למדת על עצמך מקריאת המאמר?

שיעור 12: ארגונים מקצועיים של עובדות סוציאליות כשחקני מדיניות

בשיעור זה נגדיר את הנתים ואת חשיבותו, נדון בוויכוח: האם אגודים או אגודות צריכים להיות

שחקני מדיניות? נבחן אם אכן הם שואפים להיות שחקני מדיניות? נתבונן בנושאי המדיניות

המקודמים על ידי ארגוני העבודה הסוציאלית אופני המעורבות שלהם בתהליכי עיצוב המדיניות

ואסטרטגיות הפעולה שלהם להשפעה על מדיניות. נבחן האם האיגודים והאגודות מצליחים

להשפיע על מדיניות? ומה הם הגורמים המעצבים את רמת המעורבות ואופניה?

Mendes, P. (2003). Social workers and social action: a case study of the Australian

Association of Social Workers' Victorian branch. *Australian Social Work*,

56(1), 16-27. <https://doi.org/10.1046/j.0312-407X.2003.00053.x>

Mendes, P., McCurdy, S., Allen-Kelly, K., Charikar, K., & Incerti, K. (2015).

Integrating professional social work identity and social justice advocacy: An analysis of the Australian campaign to restore Medicare rebates for accredited mental health social workers. *Journal of Social Work, 15*, 516–536.

doi:10.1177/1468017314552050

Scanlon, E., Hartnett, H., & Harding, S. (2006). An analysis of the political activities of NASW state chapters. *Journal of Policy Practice, 5*(4), 41-54.

DOI: [10.1300/J508v05n04_04](https://doi.org/10.1300/J508v05n04_04)

שיעור 13: סיכום

בשיעור זה נסכם את הקורס ונבקש מהמשתתפות להתייחס לשאלות: עם אילו תובנות על עובדות סוציאליות כשחקניות מדיניות נכנסתי לקורס ועם אילו תובנות אני יוצאת מהקורס? עם אילו תובנות על עצמי- כשחקנית מדיניות- אני יוצאת מהקורס? במה הקורס תרם לי, ממה התאכזבתי ועל מה לא קיבלתי תשובות מספקות?

עבודת סיכום

אופציה א'

1. בחרי אחד מהנתיבים עליהם למדנו בקורס. קראי ארבעה מאמרים שעוסקים בנתיב זה (אפשר מרשימת המאמרים של הקורס או מאמרים אחרים).
2. סכמי בקצרה כל מאמר (לא סיכום של תקציר המאמר), תוך ציון ברור של המקור (עד עמוד אחד לכל ארבעת המאמרים).
3. מה הן התובנות שלמדתי על הנתיב מארבעת המאמרים שקראתי ביחס ל: 1. מהות הנתיב; 2. האופנים בהן עובדות סוציאליות מעורבות בו; 3. הגורמים שמשפיעים על מעורבות העובדות הסוציאליות בנתיב זה? האתגרים הכרוכים במעורבות בו? מה הפתיע/הרגיז/שימח אותך בקריאת המאמרים?
4. כיצד את מתחברת לנתיב זה? האם וכיצד הוא רלוונטי לך במקום העבודה שלך? האם חשבת פעם לפסוע בו? האם פסעת בו בעבר או בהווה וכיצד? האם הגורמים המעצבים את

רמת המעורבות בנתיב זה רלוונטיים לך, וכיצד?

אופציה ב'

1. בחרי ארבעה עובדים סוציאליים שנבחרו לתפקיד פוליטי. תארי כל אחד/ת תוך התייחסות להיסטוריה האישית, המקצועית והפוליטית שלו/ה לפני ההתמודדות, מאפייני התפקיד הנבחר ומה עשו במהלך כהונתן/ם.
2. בחרי שני מאמרים באמצעותם תוכלי לנתח/להגיב/ לחשוב על הגורמים המסבירים את ההחלטה שלהם להתמודד לתפקיד פוליטי?
3. כיצד פעולתם כנבחרים ציבור מתכתבת עם הרקע שלהם בעבודה סוציאלית?
4. מה את מרגישה וחושבת בעקבות 'המפגש' עם ארבע דמויות אלה? מה למדת על הנתיב הזה של התמודדות לתפקידים פוליטיים?

אורך העבודה לא יעלה על 10 עמודים (לא כולל ביבליוגרפיה) (רווח כפול, גודל גופן 12). ציטוטים

על פי כללי ה APA מהדורה 7.

תאריך הגשה: היום הראשון של סמסטר ב' - 20.2.22